

cistního“ ražení. Dosti originálně se uvažuje o vztahu deskripce a teorie, problémech predikce v sociologii, determinismu a teleologii, vztahu komparativní metody k funkcionalismu, ideálních typech a „nehodnotícím přístupu“ v společenských vědách (ve vazbě na tzv. verstehende Soziologie) a konečně o vztahu mezi pojmy a pojmově fixovanými skutečnostmi. V druhé části jsou vyloženy *základní otázky substantivní teorie*. V kapitole o funkci násilí ve společnosti využívá autor materiálů a poznatků shromážděných při práci na předchozí knize *Military Organization and Society*, studuje vztah armády k privilegovaným vrstvám a sleduje důsledky nukleárního zbrojení. Dále se zabývá analýzou feudalismu a orientálních despotií, vztahem náboženství a kapitalismu. Zvláštní pozornost zasluhuje inteligentní analýza *postavení (svobody, vlivu a prestiže) intelektuálů v moderních společnostech* a rozsáhlá kapitola o *třídní struktuře a ekonomickém pokroku* (parazitismus a technická stagnace, vertikální mobilita a industriální inovace, chudoba jako stimulans parazitismu, parazitní charakter kapitalismu). Závěrečná část je věnována dvěma „případovým studiím“ — první se zabývá *rasovým konfliktem* (na příkladu jižní Afriky a Latinské Ameriky, jakož i ekonomickou interpretací antisemitismu), druhá *totalitarianismem* (po výtce vykládaný na zemích socialistické soustavy). Ačkoliv je Andreského kniha v mnoha ohledech poučná a sociologicky dosti závažná, zejména pro neobvyklý a často originální přístup k pojednávaným otázkám, nelze pominout její agresivní antikomunistický tón (např. v kapitole o antisemitismu ve východní Evropě, konvergenci kapitalismu a socialismu, totalitarianismu atd.). Je psána čtivým jazykem, místy až nepříjemně esejisticky a nepřípadně propagandisticky. Je opatřena dobře sestaveným věcným i jmenným rejstříkem.

—mp—

J. Reykowski: Metodologiczne problemy psychologii współczesnej

Państwowe wydawnictwo naukowe, Warszawa 1964, 282 stran.

Kniha, jejíž některé části byly dříve časopisecky publikovány, je pokusem ukázat a doložit plodnost marxistické metodologie v oblasti psychologické teorie a výzkumu. Celá řada shodných či analogických metodologických problémů, jež řeší soudobá psychologie, je předmětem zájmu i pracovníků v oblasti sociologické metodologie: Reykowského kniha není proto právě z tohoto hlediska pro sociologa bez zajímavosti. V první části, nazvané *O poznávání psychických procesů prostřednictvím introspekce*, se autor pokouší odpovědět na otázku „jaké procesy zkoumá psychologie a čeho se týkáji zákonitosti, jež odhaluje“. Autor zevrubně rozebírá pojem introspekce a jeho pojetí v „tradiční psychologii“, vymezuje předmět introspektivních výpovědí, analyzuje mechanismus introspekce a informativní hodnotu introspektivních dat.

Celá kapitola ústí v polemiku s introspektivním přístupem. Druhá kapitola, *Psychologie na cestě k integraci*, je rozbořen a kritickou *behavioristické psychologie* a jejích pozitivistických či novopozitivistických premis, třetí pak obdobným způsobem analyzuje *psychoanalytické přístupy*; zvláště podrobně je rozebrána psychoanalytická teorie struktury osobnosti a vývoje člověka. Závěrečná čtyřicetistránková partie si klade otázku, zda je psychologie vědou *společensky angažovanou* a na řadě konkrétních příkladů ukazuje formy její sociální angažovanosti (v neposlední řadě je důležitý sám pokus o vymezení pojmu „společenská angažovanost“). Celá práce svědčí nejen o autorově erudovanosti, ale také o vysoké úrovni polské „metodologické školy“; pozornost, která se v Polsku již tradičně věnuje problémům obecné metodologie společenských věd (např. Nowak, zesnulý Malewski, Tomaszewski aj.), se příznivě odráží ve vysoké úrovni a metodologické kultivovanosti i těch prací, jež nejsou teoreticky nikterak ambiciózní. V závěru autor, který v roce 1966 vydal právě metodologicky neobyčejně promyšlenou knihu *Fungování osobnosti v podmínkách psychologického stresu*, uvádí neobyčejně rozsáhlý seznam použité literatury.

—mp—

R. Handy: Methodology of the Behavioral Sciences. Problems and Controversies

Nakl. Ch. C. Thomas, Springfield 1964, 182 stran.

Nevelká knížka profesora Newyorské státní university je pokusem o systematický a syntetický přehled v podstatě všech centrálních obecně metodologických problémů soudobých behaviorálních věd: odtud také jistá nevyrovnanost úrovně jednotlivých kapitol a subkapitol, jež by mnohdy vyžadovaly daleko dokumentovanější a argumentačně podloženější výklad. Kniha čerpá z materiálů paralelně napsané práce *A Current Appraisal of the Behavioral Sciences* (spolu s P. K a t z e m) a opírá se o konzultace, jež autorovi poskytl mj. L u n d b e r g a D o d d. „Leitmotivem“ knihy je polemika s „domnělými mezemi“ striktně vědeckého postupu v behaviorálních vědách a s umělou kontrapozicí společenských a přírodních věd. Velká pozornost je věnována také terminologickým otázkám společenských věd. Kniha obsahuje devět kapitol. Úvodní kapitola pojednává o nevyjasněných a diskutovaných vztazích mezi „vědci“ a „filosofy“, vymezuje (ne dost určitě) předmět věd o chování a podstatné aspekty vědeckého výzkumu. Další kapitola se zabývá vztahy mezi teoretiky a „laboratorními vědci“, tedy problémy vztahu teoretických a laboratorních postupů, dále obecnou problematikou modelování, teoriemi středního dosahu atd. Třetí kapitola je kritikou tzv. transakcionalismu (Dewey, Bentley), čtvrtá pokusem najít styčné body mezi hlediskem „významných problémů“ a hlediskem „přísně vědeckých technik“ v empirickém